

H. Axberger

Särtryck ur

ORD OCH RÄTT

Festskrift till Hans-Gunnar Axberger

Sju dagar som skakade Dagens Nyheter

Dokument från en tid långt borta och nära

Anders Mellbourn*

Plötsligt stod ansvarige utgivaren ensam på centralredaktionen. Det var sen tisdag eftermiddag 23 april 1996 och Dagens Nyheter:s medarbetare hade gått hem i strejk.

Jag vill minnas att jag kände en övergivenhet och vända som jag aldrig förr känt i mitt yrkesliv.

Förvisso var konflikten ingen överraskning. Det hade in i det sista varslats och förhandlats centralt enligt den svenska arbetsmarknadens alla regler. Och det hade ofta stormat på Dagens Nyheter ända sedan journalistkårens professionalisering och ordentliga fackliga organisering på 1960-talet, över 1970-talets långtgående medbestämmandesträvanden där journalistklubben verkat försöka ersätta redaktionsledningen och styra tidningen som ett redaktionsråd, medan grafiska personalklubben ivrigt värnat om sin roll och sina intressen inför en teknisk utveckling där typografens unika yrkeskunnande och yrkesstolthet var på väg att förvisas till historien. ”Stormarnas hus” hade till och med blivit titeln på Karl Anders Adrups och Bengt Nordells jubileumsskrift om åren från 1960-talet i samband med att tidningen fyllde 125 år 1989 (*En krönika om DN. Del 2*, DN, 1989).

Men en stor välorganiserad strejk som ett led i de centrala förhandlingarna mellan tidningsutgivarna och journalistförbundet hade vi inte varit med om på Dagens Nyheter. Och på något sätt hade vi aldrig riktigt trott att det skulle kunna bli så. Vi hade anmärknings-

* Docent Anders Mellbourn är statsvetare och journalist, styrelseledamot i Rättsfonden. 1996 var han chefredaktör och ansvarig utgivare för Dagens Nyheter.

värt nog heller inte någon färdig plan för tidningens utgivning i händelse av strejk att ta fram ur skrivbordslådan. Fram till tidigt 1990-tal hade DN trots all teknisk utveckling och stagnerad upplaga varit en god affär med väldiga annonsinkomster. Tidningen hade råd att ”betala för kvalitetsjournalistik” som det heter numera och den fortfarande överblickbara dominerande ägarfamiljen lät tidningen kosta, måhända i en blandning av utgivarstolthet och oro för att Bonniertidningarnas dominerande marknadsposition annars på allvar skulle ifrågasättas politiskt.

Det nya med journalistförhandlingarna 1996 var att de handlade om både lönevillkor och upphovsrätt. Löner och arbetsvillkor var inte problemet på DN utan rörde ett antal framgångsrika landsortstidningar som låg efter i löneutvecklingen. Upphovsrätten var principfrågan. Utvecklingen mot att tidningar skulle publicera sitt redaktionella innehåll inte bara på papper utan digitalt på webben hade börjat. Aftonbladet låg längst framme i utvecklingen, DN ganska långt efter i kön.

Journalisterna krävde att deras texter och bilder bara skulle kunna publiceras på webben med deras medgivande och att de skulle få särskild ersättning för den dubbla publiceringen. Tidningsledningarna hävdade att en tidnings innehåll framöver skulle kunna publiceras på flera olika plattformar, som det kommit att heta, och att tidningsutgivning nu var teknikneutral. (Resonemangen känns idag samtidigt märkligt både långt bort och nära med en diskussion som var ganska trevande och fortfarande hade ett i dagens perspektiv oskuldsfullt tonläge.)

Och bland de centrala parterna fanns det nu 1996 både bland utgivare och journalister en stämning att de stora drakarna, förstaitidningarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, inte längre skulle slippa undan konflikter. Dagens Nyheter hade också blivit sårbar på ett helt annat sätt än tidigare. Annonsintäkterna hade sjunkit dramatiskt i början på 1990-talet, på grund av både den ekonomiska krisen i samhället i stort och den nya konkurrensen om annonsörerna från TV och radio som efter politiska beslut öppnats för reklam. Under några år hade tidningen av ägarna ålagts betydande besparingsprogram och personalneddragningar (om än med generösa avgångsvillkor).

Förmodligen fanns hos facket föreställningen att tidningsutgivarna skulle ge sig ganska snabbt om DN, Göteborgs-Posten och

Sydsvenskan var uttagna i strejk. De skulle utifrån sin nya svagare ekonomiska ställning snabbt vilja ha konflikten ur vägen men samtidigt fortfarande ha så stora resurser att de skulle tvinga sina njuiggare kolleger i landsorten till eftergifter.

Så, där stod alltså den ansvarige utgivaren ensam och övergiven på centralredaktionen på tisdagseftermiddagen. Men helt ensam skulle han inte vara. Även om jag vill minnas att Hans Bergström och Arne Ruth just på tisdagskvällen gått hem tidigt – deras sidor var redan klara innan konflikten brutit ut – fanns en trappa upp chefredaktörerna för ledar- och kulturredaktionerna i tjänst som vanligt. I den så kallade frikretsen fanns fortsatt på redaktionen också allmänna redaktionens nyhetsansvarige redaktionschef Mats Holmberg och ledarredaktionens utrikesredaktör Olof Santesson.

Vår strategi var att Dagens Nyheter fortsatt skulle komma ut. Så här hade jag formulerat det på förstasidan i samma tisdags (23 april 1996) tidning:

DN ska komma ut

I morgon, onsdag, kommer kanske Dagens Nyheter inte ut på vanligt sätt. Journalistförbundet har med sympatistöd av Grafiska fackförbundet tagit ut DN och flera andra tidningar i strejk. Under natten till tisdag och fortsatt under tisdagsförmiddagen pågår de sista medlingsförsöken för att förhindra att konflikten bryter ut.

Men på något sätt ska Dagens Nyheter finnas i brevlådor och i tidningskiosker på onsdagsmorgonen. Konflikten stoppar inte utgivningen av tidningen.

Som ansvarig utgivare har jag tillsammans med mina chefredaktörskolleger ett uppdrag som går före alla andra: att se till att tidningen kommer ut. Det allra viktigaste är att värna Dagens Nyheter som opinionsbildare. Därför kommer vi, om det blir konflikt, att i onsdagstidningen och under de konflikt dagar som kan följa, publicera ledare och visst kulturmaterial jämte en sammanfattning av de viktigaste nyheterna. Härtill kommer ett förhoppningsvis fortfarande rikt utbud av annonser. Våra annonsmedarbetare är inte uttagna i strejk. Ansvariga för att framställa de redaktionella sidorna är de tre chefredaktörerna.

Det blir inte många sidor. Och de kan komma att se ganska annorlunda ut. Framställningstekniken blir en blandning av våra vanliga datoriserade metoder och ett klippande och klistrande likt när mina barn gör tidning där hemma.

Prenumeranter kommer att gottgöras för de dagar som tidningen inte har sitt vanliga utseende. Vi hoppas att ni läsare håller ut.

Än så länge finns hopp om att konflikten ska kunna avväjas och att Dagens Nyheter fortsätter att komma som om ingenting hänt.

Men hur det än går så kommer vi ut i morgon

ANDERS MELLBOURN

Ansvarig utgivare

Om hur själva förhandlingarna gick till eller hur kontakterna med medlare var under den konfliktvecka som skulle följa har jag faktiskt inga intressanta minnen att redovisa. Visserligen kom koncernchef och verkställande direktör ned från DN-skrapans direktionsvåning ibland och ibland lämnade jag redaktionen i Marieberg för möte med stora förhandlingsdelegationen i tidningsutgivarnas dåvarande lokaler vid Kungsholms torg. Men konfliktens sakinnehåll hade snabbt hamnat i skuggan för uppgiften att få ut tidningen.

De här minnesbilderna tillför alltså inga insikter om förhandlingsupplägg och avtalsförslag vid konflikter. Däremot kan jag förhoppningsvis påminna om hur personliga drivkrafter och grupp-dynamik utvecklas i ett konfliktskede. Och framför allt visar de här arkivtexterna vilka möjligheter som utgivarsidan under en konflikt på medieområdet har att bibehålla initiativ och tolkningsföreträde för att ha berörd tredje man på sin sida. Betydelsen av detta hade nog varken de strejkande eller vi i tidningsledningen räknat med i förväg.

När jag både orolig och litet vilse försökt få klart det sista av den tidning som medarbetare i stort färdigställt innan de gick ut i konflikt skrev jag en kort text i onsdagstidningens vänsterkryss – platsen ämnad för tidningens viktigaste nyhet längst upp till vänster på den dåvarande fullformatstidningens förstasida. Jag skulle sedan återkomma med en text på samma plats varje dag som konflikten fortsatte:

24 april: DN ute trots allt

Dagens Nyheter kommer ut. Men Dagens Nyheter ser inte ut som den ska.

Det gick inte att undvika konflikt på tidningarna på tisdagseftermiddagen. Men Dagens Nyheter måste komma ut. Ansvar som utgivare innebär att jag själv och mina chefredaktörskolleger Hans Bergström och Arne Ruth måste se till att tidningen kommer ut hur den än ser ut.

Denna onsdag kan vi föra in några av tidningens vanliga avdelningar som färdigställt innan konflikten bröt ut. Vi har också använt artiklar färdigskrivna för morgondagens tidning av medarbetare innan de gick ut i strejk.

Denna förstasida och ytterligare en nyhetssida har däremot ett mycket avvikande utseende. Tiden har varit knapp den första ensamma dagen på redaktionen och jag hoppas att läsarna kommer att känna igen sig bättre dagar som kommer.

Det är min förhoppning att ni alla läsare har förståelse för vår strävan att fortsatt ge ut tidningen och har tålamod med de ofullkomligheter det kommer att bli.

Både prenumeranter och lösnummerköpare ska inte behöva betala för tidningen under konfliktdagarna. Prenumerationerna förlängs med det antal dagar som abonnenterna inte får en vanlig tidning.

Tack för att ni vill vara med oss i DN under några underliga dagar i tidningens historia!

ANDERS MELLBOURN

Ansvarig utgivare

Vid de konflikter som vanligtvis drabbar tredje man kan cheferna inte ersätta de anställda. De kan inte köra bussar eller tåg, inte undervisa varje klass i skolan eller ta hand om sjuka och vårdbehövande. Det kunde naturligtvis inte heller vi chefredaktörer och redaktionsledning i april 1996. Men vi föresatte oss att ändå ge ut en tidning som på något sätt var igenkännlig och som kunde upprätthålla – kanske till och med bygga ut – kontakter och förtroende med läsarna. Jag och mina kolleger på de andra konfliktdrabbade tidningarna såg detta som en plikt utifrån uppdraget att vara ansvarig utgivare. I detta hade vi naturligtvis samtidigt en möjlighet att påverka sympatier och skapa förståelse, inte för våra tidningar som kommersiella företag och arbetsgivare men som samhällsaktörer och förmedlare av nyheter, insikter och opinioner.

Det kunde vi eftersom tidningsledare alltid varit en del av den redaktionella verksamheten. Vi kunde det trots att den grafiska personalen sympatistrejkkade genom att den tekniska produktionen inte längre byggde på blyättning av text och litografiska bilder utan på att DN i ett övergångsskede mot redigering helt på skärm framställdes genom att datasatt text och bilder klistrades in på helark som underlag för att framställa trycksidor. Och klistra kunde vi, om än

snett och vint ibland. Avgörande var också att kvar i tjänst i huset utan att vara indragna i konflikten var de faktorer – en i dag bortglömd yrkestitel – som hade till arbetsuppgift att fotografera också de mest illa hopklistrade sidor och skicka dem till tryckeriet.

Mot slutet av den första hela arbetsdagen under konflikten blev den ansvarige utgivaren måhända väl mångordig i vänsterkrysset på torsdagstidningen:

25 april: Mer sorg än gott humör

Det rädde en delvis uppsluppen stämning när DN:s journalister lämnat tidningshuset i tisdags eftermiddag, rapporterade gårdagens Svenska Dagblad.

Expressen skriver vänligt att chefredaktör Mellbourn den första ensamma tidningskvällen var på gott humör trots allt.

Visst är det lätt att sköljas med i konfliktvägen och känna adrenalinhalten i blodet stiga i kamp med ovana skalpeller och trilskande datasystem.

Men egentligen är ju allt bedrövligt. Det är jag övertygad om att mina strejkande medarbetare egentligen också känner.

Aldrig – inte ens under de allvarligaste överläggningarna om personalbesparingar för några år sedan – har jag känt en sådan dov och nedslagen stämning på redaktionen som när jag kom tillbaka från tidningsutgivarnas styrelsemöte och insikten spred sig att det skulle bli konflikt. Tysta lämnade kollegerna mig och redaktionsledningen ensamma kvar samtidigt som vi utväxlade diskreta vänskapsbetygelser.

Knappast någon kan känna att den här konflikten är rätt. Ändå låter vi oss i en förening av ett skeendes egen inre dynamik och i lojalitet med den uppförandekod som gäller i Organisationssverige dras in i ett skeende som inte låter sig stoppas.

Jag har sagt, och jag upprepar det, att jag själv inte kan förstå hur journalistförbundet kan driva en för allmänheten, och för den delen även många insatta, svårbegriplig paragrafstrid till en jättekonflikt. Som medlem av motpartens styrelse uppfattade jag det som om att inget annat än kapitulation krävdes av oss.

Tidningsledare och journalister förenas i en känsla av att tidningsutgivning är något av särskild vikt. Vi känner att vi har både samhällliga och publicistiska mål för vår verksamhet. Vi arbetar dagligen med detta, nära varandra, i en ganska ovanlig arbetsgemenskap. Ändå har vi på det fackliga området nästan vid varje förhandlingstillfälle konflikter och meningsmotsättningar i en omfattning som också den är ovanlig jämfört med samhället i övrigt.

Den som är lagd för psykologiska spekulationer skulle kunna finna ett intressant motsägelsefullt samband i föreningen av ovanlig närhet i det dagliga arbetet och ovanlig spänning i förhandlingsumgänget.

Trogna det reglemente som gäller vid arbetskonflikter i vårt samhälle (här är sannerligen inte den svenska modellen död) håller vi som nu arbetar på Dagens Nyheter strikt på våra roller.

Bara vi tre chefredaktörer gör allt vilket innebär att jag själv huvudsakligen ägnar mig åt en primitivare version av hur grafiskt arbete såg ut för en tio år sedan.

Mats Holmberg, redaktionschef och ställföreträdande utgivare, håller sig till sin vanliga dagliga uppgift att ta fram och välja nyheter som han sedan lämnar till min textbehandling.

Någon kanske undrar varför vi fortfarande publicerar artiklar från enstaka medarbetare på redaktionen. Vad det rör sig om är material som var klart före det magiska klockslaget 15 i tisdags eftermiddag och var framställt för att föras in de närmaste dagarna. De sidor som liknar vanliga DN-sidor men är litet suddigare är kopior av färdigproducerade sidor som vi faxar från redaktionen till tryckeriet.

Att annonserna ser ut som vanligt beror på att ingen på annonsavdelningen är uttagen i strejk. Däremot har vi av såväl tekniska som konfliktpolitiska skäl svårt att blanda text och annonser på gemensamma sidor på sedvanligt sätt.

Det samlade resultatet blir att denna vanligtvis högprofessionella tidningsorganisation framställer sidor som vad gäller den slutliga formen ligger efter mången föreningstidning framställd på desktop.

Ändå är jag övertygad om att det stora flertalet läsare delar vår övertygelse om att Dagens Nyheter trots allt måste komma ut.

ANDERS MELLBOURN

Ansvarig utgivare

PS. Kollektivavtalet gäller inte utomlands. Därför förekommer också texter från medarbetare bosatta eller utsända utanför Sveriges gränser.

Här kan man lätt urskilja ett antal syften hos avsändaren. Texten har fått ett mantra om att Dagens Nyheter måste komma ut som ska återkomma varje dag framöver. Man anar att självförtroendet och humöret stigit hos den arbetande ledningsgruppen samtidigt som det gäller att undvika hybris i kommunikationen utåt. Önskan att skapa samhörighet med läsarna är uppenbar, samtidigt som här finns ganska oblyga försök att sträcka ut handen till medarbetarna

som blivit motpart i en konflikt. Medarbetarnas professionella kompetens erkänns. De i det praktiska arbetet tafatta cheferna utmålas nästan som den svagare parten i sammanhanget. Därför går sorgen före det goda humöret i rubriken.

Redogörelsen för läsarna hur arbetet går till fyller samtidigt syftet att söka förvissa motparten om att arbetet sker fullt i enlighet med lagar och avtal. Resonemanget om själva konflikten kan måhända ses som ett skamgrepp att upprätthålla tolkningsföretråde och antyda en egentligen grundläggande samsyn och samhörighet mellan de stridande parterna.

I nästa dags tidning har humöret stigit ytterligare. Som jag minns det hade vi då kommit överens om att varje dag öka antalet någorlunda anständigt framställda sidor med åtminstone en. Självvironin kompletterar redaktionella utvecklingstankar och tonen i vänsterkrysset är närmast lättsam men dämpas i ett PS vid manusstopp.

26 april Texten lever i enklaste form

DET våras för textälskarna bland Dagens Nyheters läsare. Efter två dagars nödproduktion av DN når oss en stadig ström av välgångsönsknningar från älskare av gammaldags tidningar:

– Inte en djävla massa bilder. Text...ren text... Så långt från TV₃ man kan komma, faxar exempelvis skådespelaren Stellan Skarsgård.

– DN har fått en seriösare framtoning – påminner om Neue Zürcher Zeitung, skriver företagskonsulten Stefan Björklund som hoppas att vi drar rätt konsekvenser av strejken och minskar omfånget på tidningen framöver. Då skulle vi också spara papper vilket vore bra av miljöskäl.

Jag har naturligtvis besinning nog att inse att dessa och andra positiva omdömen kan vara präglade av konfliktstundens hetta och kanske mest har karaktären av hejarop med glimten i ögat.

Men så här under några dagar – mer måtte det inte bli – känner säkert många av våra läsare en särskild glädje över att få koncentrera sig på texterna. Och även om stilval och spaltbredder hoppar går texten uppenbarligen fram.

I detta ligger naturligtvis en glädje och källa till förtröstan hos en tidningsredaktör. I konkurrens med alla förbiflimrande bilder från eternas nya medier finns hos många ett grundläggande förtroende för det skrivna ordet och vad det förmedlar.

Det är därför vi tror på tidningen och i vårt dagliga arbete utgår från att detta gammaldags massmedium fortfarande har överlägsna egenskaper.

Därmed inte sagt att det inte behövs bilder. Redan i denna fredagstidning har vi under rådande fältmässiga förhållanden fått fram några bilder. Och när produktionen kommer igång som vanligt igen hoppas vi på många fina bilder av DN:s skickliga fotografer i den för en dagstidning överlägsna kombinationen av text, foto och grafik.

Men visst vill vi dra några praktiska lärdomar också av dessa strejkvillkor. En mer koncentrerad tidning planerar vi faktiskt redan att komma igång med.

Att innehåll är viktigare än formen är en lärdom av den här konflikten. Men ska vi som läser och gör Dagens Nyheter känna att vår tidning är outhärlig behövs en form. Och den ska skapas av andra än oss chefredaktörer.

Men till dess får ni en sned och vind tidning. För trots allt måste Dagens Nyheter komma ut.

ANDERS MELLBOURN

Ansvarig utgivare

PS I skrivande stund nås jag av meddelandet att det lagts ett extra varsel från journalistförbundet om blockad av TT-telegram till bland annat Dagens Nyheter på grund av strejkbryteri. Det måste vara ett något underligt svar på min krönika i gårdagens tidning där jag rakt redogjorde för hur vi framställer denna nödtidning.

För journalistförbundet kan denna annars inte ha innehållit några nyheter eftersom jag redan innan konflikten bröt ut redovisade för DN:s journalistklubb hur vi tänkte arbeta.

Är det inte tillfälle att ta ett djupt andetag och fundera på vad vi håller på med?

Stellan Skarsgård besinnade sig till nästa dag och skickade ett klargörande om att han självklart i själva arbetskonflikten stod helt och fullt på löntagarnas sida. Det inlägget gav vi naturligtvis plats för. Dagen därpå är konflikten nästan borta från vänsterkrysset. Lördagsutgivningen räddas av det redan färdigframställda månadsmagasinet och jag kunde nöja mig med en ganska konventionell marknadsföringstext:

27 april: Perspektiv med både text och bild

NU tar vi trots konflikt betalt, 5 kronor, för Dagens Nyheter. Åtminstone denna lördag.

På lastpallarna vid våra tryckerier har nämligen sedan några dagar legat majnumret av Dagens Nyheter's månadsmagasin helt orört av pågående konflikt.

Och den DN-läsare som till äventyrs fortfarande har svårt att förstå varför vi som dagstidning ger ut ett månadsmagasin, får nu riktigt chansen att utan konkurrens med andra DN-reportage fördjupa sig i magasinet som daglig lördagsläsning.

Den som de senaste dagarna glatt sig över att DN har blivit mindre omfattningsrik, sparar papper och därmed tär mindre på våra skogsresurser kan då osökt skaffa sig ytterligare perspektiv med hjälp av PO Tidholms och Håkan Lindgrens reportage om den svenska storskogen och skogsindustrin.

Den som med mig oroar sig över de fortsatta svårigheterna att hantera konflikter i vår tid (alltifrån Mellanöstern och det tidigare Jugoslavien till den svenska tidningsarbetsmarknaden) kan möta fredspristagaren Dalai Lama redan nu, ett par veckor innan han kommer till Stockholm.

Den som tillhör den hittills tysta förmodade majoritet som fortfarande gillar bilder i tidningen och god form får självklart sitt lystmäte i magasinet. Dess förstasidor är för övrigt så prisbemängda i formsammanhang att en var nominerad till ett guldägg vid reklambranschens stora mönstring i torsdags kväll.

Men de textentusiaster som glatt sig de senaste dagarna och med vilkas hjälp jag kände att jag fått igång en ny kulturdebatt med gårdagens förstasideskrönika, kan också känna sig helt lugna. I magasinet finns många riktigt långa texter.

Och den som mest oroar sig om det blir några kryss i DN under konflikten får också en härlig långlördag med Dagens Nyheter: Vi har både Enar Åkereds månadskruss i magasinet och sedvanligt lördagskruss under radioprogrammet i del B.

I dag finns extra skäl till att Dagens Nyheter trots allt måste komma ut.

ANDERS MELLBOURN

Ansvarig utgivare

Sedan är det söndag och allvar igen. Då kom den text som nog var den viktigaste under den här tiden av DN:s ansvarige utgivare och kanske något bidrog till att konflikten skulle komma att blåsas av dagen därpå. Rubriken provocerade men här uttryckte jag en uppriktig och äkta oro för hur det skulle gå för Dagens Nyheter om strejken utvidgades:

28 april: Journalisterna strejkens offer

I DAG höjer vi den tekniska kvaliteten på krisens Dagens Nyheter. Ändå återgår vi efter lördagens magasinsundantag till att inte ta betalt.

Arne Ruth har fått fart på ett redigeringsprogram i sin dator och publicerar kultursidor som särskild söndagsläsning. (Bidragen är skrivna före konflikten och var avsedda för publicering de konflikt-dagar som gått.)

Härmed försöker vi till en del göra tidningen på det enklare sätt som många av våra strejkdrabbade kolleger i landsorten använder.

Till alla de vänliga läsare som hör av sig och säger att vi gör en bra tidning under rådande omständigheter måste jag nämligen säga att alla andra strejkdrabbade tidningar som jag sett åtminstone rent grafiskt åstadkommer ett mer tilltalande resultat än vi.

Tidningar med standardprogram för redigering, mer datakunniga redaktionsledningar och behändigare sidstorlek än vår har inga större svårigheter att bli framställda. Även den som inte har tillgång till egna skrivande och fotograferande medarbetare kan i dag utnyttja en sådan mängd informationskällor och databaser att koppla upp sig till att det jämförelsevis enkelt går att ge ut någorlunda hyggliga tidningar. Naturligtvis inte med de kvalitetsambitioner som vi på Dagens Nyheter normalt har men i alla fall.

Det här är ingen nyhet, allra minst för mina chefskolleger på alla landets ännu utkommande dagstidningar där det är varslat till utvidgad strejk på måndag.

De har haft en vecka mer än vi på sig att förbereda utgivningen under konflikt. De måste känna sig uppmuntrade av hur vi som redan är ute i konflikt klarat oss. De har många en tuffare attityd till facket än vad vi i DN:s ledning haft. De har så gott som alla enkla datorbaserade redigeringsystem och är (jag känner dem många) mer flyhänta framför PC och Mac än vad jag och mina kolleger är.

All normal logik skulle tala för att det blir ett slut på konflikten innan varslat om generalstrejk löses ut på måndag eftermiddag klockan tre.

Men konflikter har sin egen logik. Och på vilket sätt skulle landets tidningsutgivare känna sig särskilt oroade över möjligheten att fortsatt ge ut tidningar efter den gångna veckans erfarenheter? Snarare torde det väl kittla i fingrarna bland alla dem som inte älskar journalister – och de är ju ganska många denna mediekritikens vår 1996 – att ta chansen att sätta dit en yrkeskår ordentligt.

Intresset för att ge ut tidningar billigt och utan kostsam apparat för fast anställda journalister och grafiker växer. Tunnelbanetid-

ningen Metro i Stockholm var redan före strejken ett tydligt uttryck för detta. Rimligtvis vädrar fler entreprenörer morgonluft nu.

Vem drabbas? Vem tjänar på detta?

Även om jag under pågående konflikt ogärna vill utnyttja den här spalten till direkt polemik med motparten, tillåter jag mig att ställa dessa nyhetsjournalistikens klassiska frågor om strejken till journalistförbundet och mina strejkande medarbetare.

Mitt eget svar är ganska enkelt. Strejken kan bara tjäna dem som inte är intresserade av tidningsutgivning och nyhetsförmedling med kvalitet som kräver mycket arbete och goda resurser. Vi som vill kalla oss seriösa publicister – redaktionsledare såväl som journalister – borde oroas av de erfarenheter som går att dra av den gångna veckan.

Något slut på konflikten genom utnötning av de medelålders herrar som i ödsliga redaktionslokaler framställer de fåtaliga redaktionella DN-sidor ni dessa dagar får blir det heller inte. Varje journalist vet att ögonblickets kamp mot klockan, ansträngningen att till varje pris få fram det egna materialet till tryck är yrkets livsluft och drivkraft. I vårt jobb är det inte svårt att få fart på den lilla extra adrenalintillströmningen.

För vad som än händer måste Dagens Nyheter trots allt komma ut.

ANDERS MELLBOURN

Ansvarig utgivare

Så var det och så kändes det. Ännu en dag hade vi lyckats lägga en ny sida till den tidning vi tog fram och kollega Arne Ruth hade kommit ännu längre. Han hade på sin privata dator lärt sig ett då ganska nytt redigeringsprogram och kunde presentera en kultursida som såg påfallande normal ut.

Därmed blev det tydligt att konflikten långsiktigt hur den än skulle sluta var farlig för journalisterna och deras yrke. Konfliktuppbygget från journalistfacket hade nog förutsatt att utgivningen av tidningen skulle upphöra efter ett par dagar. Man hade inte räknat med att de arbetande cheferna skulle hålla ut och till och med göra litet bättre ifrån sig för varje dag som gick. Hantverket var sannerligen fortfarande primitivt men aningen snyggare och antalet producerade sidor ökade för var dag. Och den hemredigerade kultursidan blev den verkliga vändpunkten. Den kom sannolikt som en lika stor överraskning för de strejkande som för oss chefskolleger.

Men även om vi kanske höll på att vinna slaget om DN:s obrutna utgivning, började jag som framgår av söndagens vänsterkryss bli uppriktigt orolig och rädd för hur min egen tidning skulle klara sig om konflikten fortsatte och utvidgades. Som jag skrev skulle kolleger och konkurrenter som varslats om att dras in i en nästa strejketapp kunna framställa en professionellt väldigt mycket bättre tidning än vad vi gjorde. De låg över huvud taget längre fram i den tekniska utvecklingen och hade till råga på allt haft en veckas förberedelsestid medan vi var ute i konflikt. I Malmö hade Sydsvenskan redan under de första konfliktdagarna gjort en tekniskt bättre tidning än vi på DN. Chefredaktören hade till och med givit sig ut på fältet och med egen text och bild refererat Malmö FF:s senaste allsvenska insatser.

Vårt klippande och klistrande hade under en knapp vecka nått kultstatus. Men i en kommande konkurrens med kolleger som gjorde bättre ifrån sig, skulle nog den uppskattningen vara lika lätt förgången som den varit vunnen. Mina vänsterkryssreflektioner skulle i längden inte kunna upprätthålla vare sig sin diskreta charm eller sin relevans.

Utgivarens utläggning av sin vanda inför detta kan i efterhand ses tänja gränserna för den kollektiva samhörigheten i den egna arbetsgivarparten i en konflikt. Inför både tredje part och motparten utmålas kollegerna på utgivarsidan och bland nya medieentreprenörer som de verkliga hoten och motståndarna i den framtida medieutvecklingen. Utgivarens bekymmer över hur Metro under sitt då första utgivningsår skakat om tidningsvanorna och upplagorna i Stockholm lyser nog igenom.

Oron för fortsättningen kanske också avspeglade sig i en redaktionell frustration som med aningen patetisk bitterhet i tonfallet skulle ta vänsterkryssplatsen i nästa dags tidning:

29 april: När nyheterna inte blir sedda

NÄR jag efter ett par timmars extra sovmorgon vaknar på söndagen och slår på radioekots nyhetssändning kl 9 kan jag konstatera att nyhetsläget med ett ohyggligt undantag är lugnt.

En våldsgalning i Australien som skjutit minst 30 människor till döds och tagit gisslan är huvudnyhet jämte ett referat av den senaste partimätningen från Sifo. Den har ungefär samma innehåll som den DN/Temo vi publicerade för två dagar sedan.

Jag slår på text-TV och hittar tre inrikestelegram med Sifon som huvudinslag. TT har ungefär samma magra inrikesinnehåll.

En sak till av betydande intresse skulle dessa vördade kolleger kunnat ha med. Det mest nya som jag sett denna morgon (med förbehåll för vad mina strejkdrabbade kolleger Sydsvenskan och Göteborgs-Posten som jag ännu inte sett kan ha) är vår egen förstanyhet i DN med Temos mätning av kärnkraftsopinionen.

Det är en seriös mätning, gjord av ett ansett institut, färdig lagom till remisstidens utgång för energikommissionens betänkande och med åtminstone två anmärkningsvärda resultat av betydande politiskt intresse: Majoriteten svenskar vill redan nu stänga en reaktor. Centerväljarna delar inte sin partilednings uppfattning att år 2010 är ett absolut mål för den svenska kärnkraftsavvecklingen.

Nyheter som dessa brukar vara som manna från himlen på söndagsredaktioner med nyhetstorka.

På ekot svarar morgonproducenten att det är ”redaktionens generella policy” att bara citera de etablerade partimätningarna. Man har beslutat sig att vara väldigt sparsam med att citera den mängd av mätningar i olika frågor som numera framställs från olika håll.

På text-TV svarar en ensam nyhetsredaktör att hon har gjort gängse värderingar, hänvisar till ekots och TT:s bedömningar och påpekar härtill att hon är ensam och också behöver göra sport, vilket tar sin tid.

På TT svarar morgonansvariga att beslut om vad som ska klippas ur söndagstidningarna fattas av nattlaget som inte längre är på plats. Hon lovar dock att undersöka saken och ringer snabbt tillbaka: Nattgänget hade bestämt sig för att ta med DN/Temo-mätningen, men sedan hade det uppenbarligen inte blivit av på grund av brist på folk på natten. Men nu höll misstaget på att rättas till.

Jag kan förstå alla de här svaren.

Också vanliga dagar händer det att vi på DN undrar varför vi inte blir citerade för egna nyheter.

Men denna söndagsmorgon tror jag varken att nyhetsvärderingsprinciper eller tillfälligheter har styrt verksamheten. Och så trött och omdömesnedsatt efter snart en veckas konflikttidningsmakande är jag inte att jag har drabbats av förföljelsetmani.

Nog finns det en uttalad eller outtalad tanke bakom besluten att hoppa över DN:s mätning av kärnkraftsopinionen. De insatser vi gör för att få ut tidningen under pågående strejk är naturligtvis irriterande för motparten. Enklast är då att våra tidningar, också i deras nödversioner, helt enkelt förtigs eller nonchaleras.

Till detta går det att föra kommentarer av både konfliktpsykologisk och principiell natur.

Varje psykolog känner människans behov av att synas och bli uppmärksammas. Därvidlag är vi journalister i vanliga fall jämfört med de flesta andra tillgodosedda över hövan.

Men särskilt i en konflikt där stridsåtgärder brutit ut växer snabbt ens oro att vara ensam, osynlig och osedd.

Att vi som gör tidning psykas må tillhöra den pågående stridens regler. Men viktigare borde de regler som gäller informationsfriheten och den journalistiska professionalismen och yrkesetikern: Ta fram, värdera självständigt och bearbeta de nyheter som finns.

Uteblivna nyhetscitater ska inte behöva vara ytterligare ett skäl för att Dagens Nyheter trots allt måste komma ut.

ANDERS MELLBOURN

Ansvarig utgivare

PS Tidningskrönikan i söndagens luncheko i PI citerade vår söndagsledare vilket härmed noteras.

En ofullständighet i vår egen redovisning av undersökningen om kärnkraftsopinionen måste också åtgärdas.

Undersökningen är gjord av Temo för DN:s räkning 17–24 april och bygger på 1100 telefonintervjuer inom ett riksrepresentativt sannolikhetsurval av befolkningen över 15 år.

Jag tror nog fortfarande att jag hade rätt i sak i min klagan. Men självömkann imponerar inte. På väg in i radiohuset på måndagsmorgonen för en nyhetsintervju, fångades jag i trappan av en bister Kerstin Brunberg i Sveriges Radios nyhetsledning som betackade sig för sådana påhopp och ville ha en ursäkt.

Men nu gick utvecklingen i själva konflikten snabbt. På eftermiddagen lämnade jag kollegerna i Marieberg för att på Kungsholms-torg tillsammans med tidningsutgivarnas stora förhandlingsdelegation invänta svaren på det medlarbud som lagts fram under den gångna helgen. Utgivarna sade ja men själv misströstade jag om vad Journalistförbundet skulle säga och försökte bereda mig på ännu en vecka utan andhämtning.

Så kom beskedet. Också Journalistförbundet hade sagt ja till medlarna och konflikten var över. Jag minns lättnadens klump i bröstet och tårar i ögonen och skyndade mig snabbt tillbaka till redaktionen genom Rålambshovsparken. Mitt sista vänsterkryss kunde göras ut av ordinarie förstasidesredaktör i riktigt typsnitt och enligt gängse redigeringsprinciper:

30 april: En riktig Dagens Nyheter igen

När jag hunnit tillbaka från Tidningsutgivarnas sista konfliktsammanträde med budskapet att strejken var över strax före klockan två i går eftermiddag, var medarbetarna redan på plats. Jag kunde snabbt glida in i en strid ström av medarbetare som var på väg in i redaktionslokalerna. Återseendets glädje var påtaglig hos alla parter.

Mindre än en timme senare hade redaktionschef Mats Holmberg fått fart på det första planeringssammanträdet med alla våra avdelningar. Jag kunde se mina tänkta klistrade sidor försvinna i glömskan.

Dagens Nyheter redaktion var på gång igen.

Det är så det ska vara. För att göra Dagens Nyheter krävs journalister. Det krävs goda texter, bilder och en fin form. Något annat har vi inte velat visa genom att ge ut tidningen under den gångna veckans särskilda förhållanden.

Dessvärre tar det litet tid till dess den fullt återtagna aktiviteten syns i tidningen. Denna valborgsmässoaftonstidning är en av de tunnare på länge. Vi kan bara göra två delar och flera avdelningar kommer att vara ordentligt rumphuggna. Konfliktpår kommer också att synas i tidningarna senare i veckan, även om de fyra delarna kommer att vara tillbaka i torsdagstidningen.

Men sedan stridsstämningarna snabbt förflyktigats finns naturligtvis erfarenheter kvar att dra för framtiden.

Vi har under en längre tid talat på DN om behovet av att göra en mer koncentrerad tidning. Känslan av att läsarna vill ha en tidning de lättare hinner med har bekräftats de här dagarna och vi har fått ytterligare motiv för de förändringar vi vill göra. Internt kommer vi säkert också att behöva fundera över vår tekniska produktionsapparat och dess komplikationer. Arne Ruths kultursidor framställda på hemdator kan inte få gå spårlöst förbi.

Mycket har saknats i DN under konflikten – ekonomirapportering, teater och nöjen med mera. Men en särskild lärdom av konflikten är att det grundläggande arbetet, den lokala rapporteringen, inte går att klara enbart med tillgång till nyhetsbyråer och utrikeskorrespondenter. Skildringen av Stockholm har nästan helt försvunnit ur konfliktens tidningar. Och nyheter, kritisk granskning och reportage om Stockholm är vad vi alla vill ha i Dagens Nyheter.

Lokalbevakningen är ett skäl till att Dagens Nyheter måste komma ut. Välkommen tillbaka till en snart igen fullvärdig DN!

ANDERS MELLBOURN

Ansvarig utgivare

Hur själva avtalet blev efter konflikten har jag mycket vaga minnen av. Löneutfallet blev nog ganska hyggligt för journalisterna. Utgivarna å sin sida kunde fortsatt hävda rätten till utgivning på flera plattformar, det som idag blivit en självklarhet.

Journalisters arbetsvillkor har det snart kvartssekel som gått sedan konflikten blivit osäkrare och konkurrensen från icke-professionella medieentreprenörer har närmast exploderat genom sociala medier. För dagens tidningsledare och journalister är nog den här historien mycket otidsenlig, samtidigt som mycket känns igen.

Litet anmärkningsvärt är kanske att konflikten lämnat få spår i historien. Det som mest dyker upp är minnen om det märkliga klipandet och klistrandet som fått en bestående kultstatus. (Se exempelvis ett avsnitt från 2014 av designprogrammet Typo i Sveriges Radio P1, <https://sverigesradio.se/sida/avsnitt/314906?programid=4387&play>.)

Leif Borins stora dokumentation av Dagens Nyheter ekonomiska utveckling under den här tiden (*Dagens Nyheter 1970–1999. Ett tidningsföretag i ständig förändring*, DN, 2002) tar upp konflikten på en halvsida och konstaterar att tidningens förlust på konflikten, 33 mkr, i stort täcktes av bidrag från Tidningsutgivarnas konfliktkassa.

Stig Hadenius auktoritativa historieskildring av DN (*Dagens Nyheter historia. Tidningen och makten 1864–2000*, Bokförlaget DN, 2002) nämner konflikten på ett par rader (men det – om det får avslöjas – mest på grund av en direkt fråga från författaren till mig om det fanns något jag ville att han skulle ta upp, när han strax före manuskriptlämning kom på att han ville få med något i boken också om min korta chefstid). Min gamle kollega Clas Barkman skriver litet om konflikten i sin bok *Mina chefredaktörer (DN 1968–2014)*, Atlantis, 2014). En artikel på nätet i Fria Tidningen 2013 försöker sätta konflikten i sammanhang med den aktuella utvecklingen av journalisters arbetsvillkor (<http://www.fria.nu/artikel/97846>).

För oss inblandade finns åtminstone ett starkt minne av vad konflikter gör med oss människor. Det är i och för sig inga märkvärdiga djupsinnigheter.

Går det att formulera ett tydligt mål – i vårt fall att Dagens Nyheter måste komma ut – är det lätt att samlas kring det och avskärma sig från annat. Också vi som inte uppfattar oss som självklara tävlingsmänniskor blir närmast automatiskt stridisar. I gruppsammanhållningen finns också en påtaglig glädje och upprymdhet. Nyhets-

ansvarige redaktionschefen Mats Holmberg ville inte möta strejkvaktande redaktionskamrater på väg till och från jobbet utan sov över på redaktionen hela veckan. Efteråt sa han att han inte skulle kunna tänka sig att byta bort erfarenheten av den här veckan mot aldrig så många miljoner i avgångsvederlag (sådana begrepp var då aktuella på DN i personalnedskärningstider).

Samtidigt var det – som framgår av utgivarens sista vänsterkrysstext – sällsamt hur snabbt en konfliktspänning kan upplösas och ersättas av en återupprättad, närmast förstärkt, sammanhållning och arbetsgemenskap. Normaliteten med dess kollegialitet och vänskaper är en stark kraft.

Konflikten var slut dagen före Valborgsmässoafton. Då skulle kungen fylla 50 år och ansvarige utgivaren för landets största morgontidning var inbjuden. Det hade förorsakat mig vissa bekymmer. Skulle man som republikan och chef för en tidning med en mot kungamakten kritisk linje ändå tacka ja? Det var ju ändå statschefen i en demokrati som bjöd in företrädare för olika samhällssektorer. Jag rådfrågade förstås Magdalena Ribbing som kort sa att avgörandet var mitt. Men om du tackar nej, så är det en markering från tidningen. Det kunde jag inte komma undan.

Jag tackade ja och dagen efter en veckas konfliktklippochklistrande stod hustrun och jag i kön in på slottet för att hälsa. Det föll sig så att statsministern plötsligt stod bakom oss med då ny hustru och på strålande humör.

– Gratulerar till att konflikten är över, sa Göran Persson. Jag tror att det här hade kunnat bli riktigt farligt om det fortsatt, särskilt för journalisterna.